

I. СТО СУСТРЭЧ ЗА АКІЯНАМ

Дзе толькі ні жывуць беларусы... І ў Аўстраліі, і ў Аргенціне, і за Ла-Маншам, і на Гудзоне. Хаця, як сцвярджаюць звышпільны Аляксей Бажко і некаторыя звышпартыйныя артадоксы, за Ла-Маншам аніякіх беларусаў няма, адны толькі здраднікі. Тое ж і на Гудзоне... Але "Голас Радзімы" сцвярджае: усё-такі жывуць там шчырыя беларусы, працавітыя і таленавітыя, верныя традыцыям сваіх бацькоў.

Спадзеючыся, што нам на гэты раз не дадуць па галаве, як за публікацыю дзённіка Адама Мальдзіса "За Ла-Маншам, сярод беларусаў", мы прапануем чытачам нашай газеты серыю фотарэпартажаў журналіста Анатоля КЛЕШЧУКА пад агульнай назвай "СТО СУСТРЭЧ ЗА АКІЯНАМ". Яны пра амерыканскіх беларусаў, пра нашых суайчынікаў, іх жыццё, пра сустрэчы з імі аўтара і яго ўражанні. Вось першая сустрэча. Знаёмцеся: Ганна БАРТУЛЬ. Народжаная ў Англіі, жыве ў Нью-Йорку. Бацькі паходзяць з Браслаўшчыны і Буда-Кашалёва. Ганна вывучылася на дантыста, мае свой лекарскі офіс. А яшчэ — удзельнічае ў вядомым ужо на Беларусі ансамблі "Васілёк".

Рэпартаж з Міжнароднага кангрэса беларусістаў

ПАЧНЁМ УСЕ РАЗАМ, ТАЛАКОЮ

Раніца 25 мая 1991 года. Без перабольшання — дзень, які застаецца назаўсёды ў памяці і, пэўна, нейкім чынам у гісторыі Беларусі. Кропка адліку новага часу, новых адносін, новага мыслення. Нарэшце збіраюцца разам тыя, для каго зямля гэта святая і родная, хто так ці інакш аказаўся звязаным з ёю лёсам, хто ў самых розных кутках планеты працуе на беларусіку, хто з'яўляецца яе шчырым сябрам.

Кажуць, запозная крышку падзея. Маўляў, іншыя нацыі ўжо даўно прайшлі шлях кансалідацыі, збірання сіл. Напэўна, так яно і ёсць. Але ў кожнага свой шлях. Беларускі — асаблівы. Уся папярэдняя гісторыя народа — сведчанне таго. Пакрочыўшыся сцяжынкамі гісторыі неаднойчы заводзілі ў тупікі, з якіх, здавалася, няма выйсця. Выратоўвала адна толькі неверагодная жыццяздольнасць. Сітуацыя бачыцца вобразна. Прыгожы і моцны чалавек, паварварску збіты, аблытаны па руках і нагах, з завязанымі вачыма, раптоўна ад болю страціў прытомнасць і ўпаў у летаргічны сон. Сон той доўгі і цяжкі. Але здаровы арганізм дзейнічае. Аднаўляюцца сілы, загойваюцца раны. Вось-вось ужо з'явіцца нармальнае дыханне. ...Беларускі феномен. З гэтым яшчэ разбіраюцца вучоныя, дадуць разумныя тлумачэнні. Але ж відавочна, што збіты і скалечаны апытомнеў, падаў голас.

Выбачай, чытач, за доўгую прэамбулу. Мусяць, ты чакаеш абяцанага рэпартажу, з якога можна даведацца, што і як адбывалася на кангрэсе.

...Гаманліва ў фае Дома літаратара. Ідзе рэгістрацыя ўдзельнікаў. Прывітанні, абдымкі, сувеніры... Аўтобусы падвоззяць усё новых і новых гасцей. Прыемна бачыць знаёмых твары. Юры Туронак, гісторык з Польшчы, як заўсёды, з ладным стосам кніг. У Мінску ён часты госць, мае з беларускімі

навукоўцамі сталыя кантакты. Нядаўна напісаная ім кніжка "Нямецкая акупацыя на Беларусі" зацікавіла беларускіх выдаўцоў, перакладаецца, рыхтуецца да выдання ў Мінску. Аляксандр Баршчэўскі і Ян Чыквін з Беластоку. Ездзім мы, ездзяць да нас. Як можам, дапамагам сваім землякам з будаўніцтвам музея ў Гайнаўцы.

Прафесар Джым Дзінглі — старшыня Англа-беларускага таварыства — таксама стары знаёмы. Быў летась на святкаванні скарынінскага юбілею ў Полацку. Ён ужо некалькі дзён у Беларусі: чытаў лекцыі ў Гомельскім універсітэце імя Ф. Скарыны, у мінскім інстытуце замежных моў. Меў сустрэчы з навукоўцамі і беларускімі пар-

ламентарыямі. Зайшоў і да нас, у рэдакцыю, каб перадаць ахвяраванне на газету ад нашага земляка Сяргея Дзэйкі з Лондана. Прагаварылі мы гадзіны са дзеве. Прафесар Дзінглі надзвычай абяляны і камунікабельны чалавек. Ён разбівае ўсе нашыя традыцыйныя ўяўленні пра педантычных і стрыманых у паводзінах і лачуццях англічан.

Першы дзень кангрэса надзвычай напружаны. Па ідзі, ён павінен задаць тон усяму мерапрыемству. Менавіта таму, выступаючы перад прысутнымі з прывітальным словам, і Станіслаў Шушкевіч, і Васіль Быкаў, і Ніл Гілевіч, і Пётр Краўчанка каратка давалі характарыстыку сённяшняй сітуацыі ў Беларусі. А яна, як вядома, няпростая, асабліва калі прыгадаць нядаўнія забастоўкі рабочых у Мінску і Оршы. Васіль

(Заканчэнне на 6-й стар.)

Прэзідэнт Міжнароднага камітэта беларусістаў, кіраўнік Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтра імя Ф. Скарыны пісьменнік Адам МАЛЬДЗІС.

ВЫРАТУЙЦЕ МАЮ ДАЧУШКУ!

У сваім горы звяртаюся да рэдакцыі і прашу надрукаваць зварот да беларусаў замежжа, да ўсіх чытачоў вашай газеты. Заклікаю дапамагчы мне ў выратаванні маёй адзінай шаснаццацігадовай дачушкі Наташы. На нашай "чыстай" Гродзеншчыне яе напаткала цяжкая і вельмі агрэсіўная хвароба — рак шчытападобнай залозы, вынік чарнобыльскай навалы.

Пасля праходжання курсу прамянявай і радыятэрапіі ў Мінску дзяўчынка знаходзіцца зараз у Маскве, дзе ў навукова-даследчым інстытуце нам паведамілі, што патрэбна другая аперацыя. Я знемаглася, абіваючы парогі і адчыняючы дзверы мноства афіцыйных кабінетаў. А вынік — валюты, неабходнай для лячэння за мяжой, няма. Я ўжо страціла веру ва ўсемагутнасць і дасведчанасць айчынай медыцыны.

Шаноўнае спадарства! Дапамажыце мне ў справе выратавання дачушкі! Час не чакае, а хвароба робіць сваю справу. Патрэбна анкалагічная клініка за мяжой, якая згадзілася б прыняць маё дзіця на лячэнне і рэабілітацыю. Будзьце літасцівы, ахвяруйце на выратаванне Наташы валюту.

Нумар нашага рахунку для ахвяраванняў у валюце: 07025809 "В", МФО 805153 у Знешэканомбанку СССР ОПУ Беларускага рэспубліканскага банка ў Мінску. Нумар рублёвага рахунку: 29299 у ашчадным банку № 6416/07 г. Гродна.

Галіна ГОРБАЧ, настаўніца беларускай мовы і літаратуры.

АД РЭДАКЦЫІ: спадзяёмся, што адчай і боль маці Наташы будуць пачуты ў грамадскіх і дзяржаўных арганізацыях, адгукнуцца ў сэрцах спагадлівых людзей як на Бацькаўшчыне, так і за мяжой.

ТОЛЬКІ ДЛЯ СВАІХ

Улады Беларусі адмовілі ў пропуску праз прыгранічныя КПШ жыхарам прыбалтыйскіх рэспублік і Украіны. Выкліканы гэтыя меры не якімі-небудзь нацыянальнымі ці палітычнымі матывамі, як некаторыя сёння хочуць паказаць. Скажам, аўтатурыстаў з Расіі, Сярэдняй Азіі і іншых рэгіёнаў, якія не маюць агульнай граніцы з Польшчай, у Брэсце прапускаюць без прызначэння. Галоўная прычына абмежаванняў у вельмі вострай санітарна-эпідэміялагічнай абстаноўцы, якая склалася ў раёне КПШ. Таму што чэргі ў апошні час тут дасягалі сямі-васьмі кіламетраў, людзі чакалі праезду некалькі сутак, без вады, без туалетаў. Абочыны дарогі ператвораны ў звычайную звалку, што можа выклікаць любую эпідэмію.

Аналіз, праведзены дэпутаткай камісіяй Брэсцкага аблвыканкома, паказаў, што асноўная колькасць аўтатурыстаў едзе да нас з Прыбалтыкі і Украіны, дзе ёсць уласныя пераходы. Але там больш жорсткія правілы праезду на кантрольна-прапускных пунктах. І, як вынік, менш машын ля шляхабама.

ПРЫНЯТЫ ЗАКОН

ТРЫ ПРАЦЭНТЫ НА КУЛЬТУРУ

Вярхоўны Савет рэспублікі пасля доўгіх спрэчак прыняў Закон "Аб культуры ў Беларускай ССР". Такі дзяржаўны акт — першы ў Савецкім Саюзе. Найбольш часу дэпутаты патрацілі на абмеркаванне 47-га артыкула — аб гарантыях аплаты працы работнікаў культуры. Закон гарантуе забеспячэнне ўзроўню аплаты працы і яе дыферэнцыяцыю ў залежнасці ад кваліфікацыі работніка і вынікаў працы.

Цяпер на культуру ў Беларусі дзяржава будзе выдаткоўваць аж 3 працэнты гадовага бюджэту рэспублікі. Замест ранейшых 0,75 працэнта.

СУМЕСНАЕ ПРАДПРЫЕМСТВА

Тэхнічная дасканаласць найноўшай амерыканскай тэхналогіі і лепшае савецкае праграмае забеспячэнне спалучае ў сабе прадукцыя фірмы Саміт Сістэмс. Новае савецка-амерыканскае прадпрыемства, створанае ў Смаленскім раёне, выкарыстоўвае высаканасныя кампаненты, імпартаваныя з ЗША. Першапачатковы камп'ютэрны зборачны на сучаснай вытворчасці ў Мінску.

З часам фірма разлічвае перайсці на выкарыстанне канструкцый савецкай вытворчасці; калі іх якасць дасягне міжнароднага ўзроўню. Цяпер на новым прадпрыемстве збіраецца ў месяц да тысячы камп'ютэраў. Іх пастаўляюць амаль у 30 адрасоў. НА ЗДЫМКУ: супрацоўнікі аддзела маркетынга інжынер Ігар МРОЧАК, перакладчык-рэферэнт Андрэй ШАРЭЙКА і фінансавы кансультант фірмы Марк НОРМАН за работай.

РАШЭННЕ ЖУРЫ

АБ ПОМНІКУ Ф. СКАРЫНЕ
Ў МІНСКУ

Як інфармуе Міністэрства культуры БССР, падведзены вынікі чацвёртага тура конкурсу на лепшы праект помніка ў Мінску выдатнаму беларускаму першадрукару, асветніку і гуманісту эпохі Адраджэння Францыску Скарыне.

На апошні тур конкурсу было прадстаўлена 16 праектных прапаноў, якія пасля грамадскага абмеркавання разгледжаны журы.

Пераможцамі творчага саборніцтва вызначаны маладыя аўтары: скульптар А. Драпец, архітэктар А. Камлюк.

Арганізатары конкурсу падтрымалі рашэнне журы.

Прынята рашэнне аб узвядзенні помніка Францыску Скарыне ў Мінску ў зоне Акадэміі навук БССР.

НА АДПАЧЫНАК У ГЕРМАНІЮ

Першая група школьнікаў з Нараўлянскага, Веткаўскага, Брагінскага і Хойніцкага раёнаў адправілася на адпачынак у Германію. Дамоўленасць аб тым, што дзеці з пацяжэйшых ад чарнобыльскай катастрофы раёнаў Гомельшчыны правядуць там частку летніх канікулаў, была дасягнута яшчэ ў лютым. Ініцыятарамі акцыі выступілі святары і евангелісцкай лютэранскай царквы горада Гановера. Жыццё савецкіх дзецей будзе ў сем'ях лютэран. Усяго ў чэрвені адпачнуць у Германіі каля 1 000 школьнікаў з Гомельшчыны.

НА ЗДЫМКУ: перад адлётам у Германію...

НЕМЦЫ І БЕЛАРУСЫ

ЗНАК ВЯЛІКАЙ НАДЗЕІ

Міжнародны адукацыйны цэнтр (ІВБ) у Дортмундзе пачаў супрацоўнічаць з мінскім "Спутніком". 22 чэрвеня гэтага года адбудзецца закладка каменя ў фундамент будынка анкалагічнага цэнтру ў сталіцы Беларусі. Гэтым актам менавіта ў гэты дзень, праз 50 гадоў пасля нападу нямецкіх войск на СССР, вырашана пацвердзіць сяброўскае супрацоўніцтва паміж народамі дзюх краін.

— Мы, немцы, — заявіў прэзідэнт ІВБ Годэке фон Брэмен, — адчуваючы асабліваю адказнасць у адносінах да Беларусі, хочам пасля перыяду нянавісці, разбурэння і варажасці стварыць у Мінску гэты цэнтр як знак добрай волі і надзеі. Будаваць будучыню магчыма толькі тады, калі мы звернемся да гісторыі і атрымаем з яе ўрок.

Дом у рамках агульнаеўрапейскага дома — Міжнародны адукацыйны цэнтр — прадаставіць магчымасць для правядзення сустрэч, дыялогаў, навучання розных катэгорый грамадзян і прафесійных груп з ФРГ і БССР. Ён будзе ўзведзены ў жылым масіве Паўднёвага Захаду. У яго складзе — гасцініца, шматфункцыянальнае памяшканне са сцэнай і сінхронным перакладам для правядзення семінараў, навуковых кангрэсаў, богаслужэнняў, сумесных свят і да т. п. Тут жа ўпарадкаваная зона адпачынку з двума азёрамі.

Каштарысная вартасць будавання — 10 мільянаў марак ФРГ. Доля нашага боку — пяцьдзесят працэнтаў гэтага сумы.

Сродкі, прадастаўляемыя на ўзвядзенне цэнтру, — гэта вынік шырокай дэбрачнай работы ў ФРГ. Праект будаўніцтва "Дом" у Мінску падтрымалі ўсе вядучыя палітычныя партыі гэтай краіны, шырокія ўрадавыя колы, евангелісцкая царква.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

● Ноччу ў дэкартыўным пітомніку саўгаса "Баранавічкі" было знішчана больш за 1 200 маладых ліп, пірамідальных таполяў, рабін. Дрэўцы з дыяметрам ствала да 10 сантыметраў увосень павінны былі ўпрыгожыць Баранавічы — горад сёлета адзначае сваё 120-годдзе.

● На сустрэчу з папам Рымскім Іаанам Паўлам II, якая адбылася ў Беластоку 5 чэрвеня, з Беларусі прыбыло аж 10 тысяч католікаў — 8 тысяч з Гро-

дзенскай і 2 тысячы з Мінскай і Віцебскай абласцей. Выдаткі гэтага паломніцтва пакрыў касцёл.

● На 1 студзеня 1991 года насельніцтва Беларусі складала 10 мільянаў 260 тысяч 4 чалавекі. Нас стала больш на 232 тысячы. У гарадах 67 працэнтаў, у сельскай мясцовасці 33 працэнты жыхароў.

● Год назад у Беларусі было толькі 84 фермерскія гаспадаркі, сёлета ўжо маем вышш 300. Сярэдні памер фермерскага надзелу — 21 гектар.

● Ірына Леанцюк вярнулася ў родны Пінск з усеагульнага саборніцтва па лёгкай атлетыцы, якія праводзіліся ў Бранску, з шасцю залатымі медалямі. Яна перамагла ў бегу на 100, 200 і 400 метраў, скачках у вышыню і даўжыню, кіданні кап'я. Не было б здзіўна, каб не тая акалічнасць, што Ірына Леанцюк — сама інвалід — прымала ўдзел у саборніцтвах сярод інвалідаў.

АКТУАЛЬНЫ КАМЕНТАРЫЙ

ЯШЧЭ НЕ ГРЫМНУЛА...

Пераход эканомікі да рыначных адносін выклікаў з'яўленне ў краіне, па некаторых вельмі прыблізных даных, 2,5 мільёна беспрацоўных. Значныя структурныя змены вытворчасці, ліквідацыя маларэнтабельных і стратных прадпрыемстваў, разрыў гаспадарчых сувязей паміж саюзнымі рэспублікамі і цэнтрам, недастатковая рашучасць урада ў правядзенні эканамічных рэформ, рост забастовачнага руху — усё гэта выклікала спад вытворчасці, які толькі ў першым квартале склаў у параўнанні з аналагічным перыядам мінулага года 10 працэнтаў. На сёння з-за працяглых спыненняў вытворчасці 5—8 працэнтаў рабочых атрымліваюць толькі 70 працэнтаў тарыфнай стаўкі і неўзабаве папоўняць рады беспрацоўных. Як заявіў міністр працы і сацыяльных пытанняў СССР В. Паўльман, калі становішча ў эканоміцы не палепшыцца, то ўжо ў бліжэйшыя гады колькасць беспрацоўных у нас можа дасягнуць 30 мільянаў чалавек.

Аднак у цэлым па краіне беспрацоўе пакуль не выклікае сур'ёзнага сацыяльнага напружання. Так, у Беларусі на пачатак мая гэтага года было зарэгістравана 16,5 тысячы беспрацоўных. На думку работнікаў Дзяржкамтэта па працы і сацыяльнай абароне, у бліжэйшыя 2 месяцы стануць беспрацоўнымі яшчэ 11 тысяч гараджан. Паводле даных службы працаўладкавання насельніцтва, прадпрыемствам і арганізацыям усё яшчэ патрабуецца каля 1,3 мільёна рабочых і 90 тысяч служачых. Зрэшты, попыт на рабочую сілу і яе прапанаванне моцна адрозніваюцца ў залежнасці ад рэгіёна. Так, у Сярэдняй Азіі і Закаўказзі маецца значны лішак рабочых рук, а на Далёкім Усходзе і Крайняй Поўначы, у Сібіры адчуваецца іх востры недахоп. Менавіта ў маланаселеных рэгіёнах краіны праце абсалютная большасць з 200 тысяч замежных рабочых, галоўным чынам з В'етнама, Кітая, Балгарыі і КНДР. Працяглы час займаюцца пошукам работы людзі, звольненыя з прадпрыемстваў і арганізацый у сувязі з іх ліквідацыяй і рэарганізацыяй, а таксама дзiesiąты тысяч ваеннаслужачых, якія апынуліся без справы ў выніку буйнамаштабнага скарачэння арміі. Цяжка працаўладкавацца 25 працэнтам навучэнцаў, якія жадаюць працаваць у вольны ад вучобы час, 14 працэнтам выпускнікоў агульнаадукацыйных школ.

Каб змякчыць вынікі беспрацоўя, што набліжаецца, урадам краіны створана адзіная дзяржаўная служба занятасці, якая заклікана вырашаць не толькі пытанні працаўладкавання і сацыяльнай падтрымкі беспрацоўных, але і іх прафесійнай падрыхтоўкі і перападрыхтоўкі.

У маі гэтага года Міністэрства працы і сацыяльных пытанняў СССР і рэспубліканскія міністэрствы і камітэты па працы падпісалі пратакол аб намерах па каардынацыі работы ў галіне занятасці насельніцтва, у якім дасягнута адзінадушнасць па ключавых пытаннях. Пратаколам прадугледжана распрацоўка агульнасаюзнай праграмы занятасці і сацыяльнай абароны беспрацоўных на ўзроўні сусветных стандартаў. У прыватнасці, намечаны меры па стварэнню рабочых месцаў у зонах прырытэтнага развіцця, працаўладкаванню звольненых у запас ваеннаслужачых, інвалідаў.

Цэнтральны ўрад і рэспублікі згадзіліся стварыць адзіную сістэму падрыхтоўкі прафесіянальных работнікаў службы занятасці, з якіх у краіне будзе сфарміравана 30 цэнтраў па працаўладкаванню і прафесіянальнай арыентацыі. Колькасць службы ўжо ў гэтым годзе дасягне 45 тысяч чалавек, а затым — 90 тысяч. Ствараецца адзіная агульнасаюзная даведачна-інфармацыйная сістэма, эксперыментальная сістэма прафесіянальнага навучання і перападрыхтоўкі беспрацоўных.

Для аказання дапамогі асобным тэрыторыям будучы ўтварацца міжрэспубліканскія фонды салідарнасці. Надзвычай важна і тое, што выпрацаваны адзіны падыход да фарміравання фонду сацыяльнай абароны беспрацоўных: прадпрыемствы і арганізацыі будучы адлічваць у яго не менш аднаго працэнта ад фонду зароботнай платы. Пры гэтым дзiesiąтую частку сродкаў рэспублікі будучы накіроўваць у саюзны фонд занятасці, за кошт якога мяркуецца распрацоўваць мэтавыя праграмы, ствараць інфармацыйна-даведачныя службы, вучэбныя базы. Па разліках, ужо ў другім паўгоддзі бягучага года ў саюзны фонд паступіць 200 мільянаў рублёў.

Праблема беспрацоўя мае яшчэ адзін важны аспект. У асновах саюзнага заканадаўства аб занятасці насельніцтва ўпершыню адзначана, што савецкі грамадзянін мае права ажыццяўляць прафесіянальную дзейнасць за межамі СССР. Каб забяспечыць ім сацыяльную абарону, урад ужо рыхтуе двухбаковыя пагадненні з Францыяй, Аўстрыяй і некаторымі іншымі краінамі. З уступленнем у сілу прынятага парламентам закона, што рэгулюе ўезд і выезд з СССР, на работу за мяжу можа выехаць (па розных экспертных ацэнках) ад 2 да 30 мільянаў савецкіх грамадзян.

Фёдар КОШЛІН.

СКАРЫСТАЛІ РЭЦЭПТЫ СТАРАЖЫТНАЙ КІТАЙСКОЙ МЕДЫЦЫНЫ

ПА МЕТАДУ ДОКТАРА САРЧУКА

Прынцыпы старажытнай кітайскай медыцыны ляжаць у аснове лячэння хворых па метаду доктара Сарчука ў навукова-практычным Цэнтры нетрадыцыйнай дыягностыкі і лячэння савецка-аўстрыйска-амерыканскага СП «Свенас», філіял якога дзейнічае ў Мінску на базе паліклінікі № 31. Яго загадчык Віктар ШКАЛАЕЎ расказвае:

— «Свенас» — гэта даволі высокая дакладнасць дыягностыкі (98 працэнтаў) пры значным скарачэнні часу абследавання. Прычым, заўважце, без аналізаў крыві і г. д. і апраменьвання за 15—20 мінут мы даследуем пацыента па ўсіх органах і сістэмах, вызначаем прычыну хваробы, месца і ступень паражэння.

«Свенас» — гэта арыгінальны метада безмедыкаментознага лячэння з дапамогай біялагічна актыўнай вадкасці, якая і з'яўляецца сутнасцю метаду Сарчука. Яму, дарэчы, прапаноўвалі пераехаць у ЗША, адкрыць там практыку, але ён адмовіўся. Цэнтр «Свенас» знаходзіцца ў Сімферопалі. У 48 гарадах кра-

іны працуюць яго філіялы, некаторыя ўжо параўнаўча буйныя, як, напрыклад, у Маскве, Кіеве. Там у штаце да 25 чалавек. У Мінску пакуль тры медыкі практыкуюць метада Сарчука, у Брэсце — 2, Гомелі і Магілёве — па адным, — гаворыць доктар.

— Што ўяўляе з сябе гэтая гаючая вадкасць, з чаго вырабляецца?

— Вырабляецца яна са звычайнай дыстыляванай вады. Тут трэба сказаць, што любая вада мае сваю памяць, у тым ліку і дыстыляваная. У Цэнтры гэтую памяць ліквідоўваюць і шляхам пэўнай перапрацоўкі атрымліваюць якасна іншую вадкасць з зададзенымі лячэбнымі ўласцівасцямі. Яна нясе ў сабе ўсю інфармацыю аб хворобе ці хворобах пацыента, якую медыкі загадзя сабралі. На яе падставе складаецца рэцэпт біялагічна актыўнай вадкасці, што прызначаецца для лячэння менавіта данага пацыента, а не ўвогуле кожнага. Метада Сарчука разлічаны якраз на індывідуальны падыход.

Праўда, у апошні час у СССР сталі вядомымі і дас-

тупнымі столькі розных новых, нярэдка самых неверагодных спосабаў лячэння ўсіх хвароб, аб'явілася шмат экстрасенсаў, чараўнікоў і г. д. І чым больш іх становіцца, тым менш даверу выклікаюць яны ў людзей. Ці не з'яўляецца метада Сарчука ў нейкай ступені данінай модзе на нетрадыцыйную медыцыну? — пытаюся ў В. Шкалаева.

— Каб зняць зусім зразумелую падазронасць, скажу, што метада апрабаваны ў навукова-даследчых установах краіны і за мяжой, абаронены аўтарскім правам, запатэнтаваны і рэкамендаваны Міністэрствам аховы здароўя для шырокага ўкаранення ў медыцынскую практыку.

Мы лечым гамеапатычнымі сродкамі, — працягвае доктар. — У Францыі, вядомай сваімі дасягненнямі ў розных галінах медыцыны, гамеапатычныя метады выкарыстоўваюць 75 працэнтаў урачоў. Увогуле ў свеце дзесяткі мільёнаў людзей паспяхова вылечваюцца з дапамогай гамеапатыі, якая дазваляе абыходзіцца без прыёму хворымі вялікіх доз

медыкаменту. Пагадзіцеся, ужо адно гэта з'яўляецца істотнай перавагай у параўнанні з традыцыйнымі метадамі лячэння. А ў нашай краіне, калі паўсюдна адчуваецца востры дэфіцыт нават найпрасцейшых медыкаменту, гамеапатыя можа і павінна стаць сродкам выратавання людзей ад хвароб. Але трэба мець на ўвазе, што гамеапатыя эфектыўная толькі пры высокай дакладнасці дыягностыкі.

Як казалі мінскія прыхільнікі метаду доктара Сарчука, у асноўным пазбегнуць памылак пры пастаноўцы дыягназу ўдасца, дзякуючы выкарыстанню спосабаў і рэцэптаў лячэння старажытнай кітайскай медыцыны. Сёння агульнавядома, што на цэле чалавека знаходзіцца больш 600 кропак, «сувязных» з усімі органамі чалавека. Доктар Шкалаеў выкарыстоўвае каля 240. Уздзяянне на гэтыя кропкі дазваляе ставіць дыягназ з высокай дакладнасцю.

У Мінску ўжо абследавана больш трох тысяч людзей. Метада доктара Сарчука дазваляе паставіць дыягназ задоўга да клінічнага праяўлення хваробы. І гэта яго бясспрэчная перавага найбольш уражвае

наведвальнікаў. Іх таксама цікавяць карысныя, часам нечаканыя парады, якія яны атрымліваюць у Нікалаева і яго калег. Так, адной жанчыне сярэдняга ўзросту, занадта ўпрыгожанай залатымі вырабамі, парэкамендавалі не насіць на сабе столькі золата, яно не сумяшчаецца з яе арганізмам. І ведаецца, дапамагло. Жанчына стала сябе лепш адчуваць, перастала скардзіцца на галаўныя болі.

Перад пратэзаваннем, скажам, тазасцягнавога сустава медыкі параяць, як будзе сумяшчацца з арганізмам чалавека той матэрыял, з якога мяркуецца вырабіць даны пратэз. Бо асобныя матэрыялы ў некаторых людзей выклікаюць дрэнную рэакцыю. Гэта трэба абавязкова ўлічваць.

Ці возьмём модныя медыцынскія прэпараты. Людзі нярэдка хапаюцца за іх, бо яны дапамаглі нашаму сваяку, суседу, калегу. Але тое, што добра іншым, можа вам пашкодзіць. Урачы скажуць, наколькі той ці іншы прэпарат падыходзіць для хворага.

Л. ТУГАРЫН.

I. СТО СУСТРЭЧ ЗА АКІЯНАМ

Марыі, Надзеі, Галі... Там, у Амерыцы, сустрэнеш цэлае сузор'е жаночых беларускx імёнаў. І ў шматмільённай Нью-Йорку, і ў маленькім Саўт-Рывэры, на ферме ў Пенсільваніі, і ў штаце Агаё... Але больш за ўсё там, дзе існуюць беларускія асяродкі, грамадскія цэнтры і храмы.

Зіны, Ніны, Кацярыны, Васіліны... Як васілёчкі на чужой глебе. І тыя, што ў пошуках волі і лепшай долі апынуліся за акіянам, і тыя, хто ўжо нарадзіўся там і ніколі не бачыў бацькоўскіх — сваіх вытокаў.

Імёны іхнія аж «пахнуць Беларуссцю» — Алесі, Зоські, Ганны, Волькі... Ёсць у Амерыцы Евы, Паўліны, Дароты. Нават... Рагнеда — дачка Евы Яраховіч з

Полацака.

Нашы зямлячкі такія ж, як і многія карэнныя амерыканкі — у меру эмансіпіравання, даволі вясёлыя, працавітыя. Яны — адвакаты, лекары, навукоўцы, мастакі, інжынеры. Яны — беспрацоўныя, хатнія гаспадыні, пенсіянеркі, каледжанкі... І ні ў чым не саступаюць у сваёй незалежнасці. Любяць аўтамабілі, робяць бізнес, займаюцца палітыкай. І прытым такія пшчотныя, прываблівыя, клапатлівыя. Гарэзлівыя дзяўчаты, шчасліва-заклапочаныя матулі, светла-сумнаватыя бабулі. Я ўсё больш схіляюся да думкі, што гэта, дзякуючы ім, іхнія руплівасці, жыве на эміграцыі сярод мноства розных моў і наша беларуская. Не забыліся

песні і абрады, не знікла з ужытку нацыянальная вопратка, і ў кожным доме шануецца лянныя вышываны ручнічкі.

Там да жанчын звяртаюцца словам «міс» альбо «спадарыня». Ці проста, незалежна ад узросту...Юля, Аўгена, Ірэна... Самай сталай, каго я сустрэў у гэтым падарожжы, была Іна Каханоўская з-пад Кліўленда, ёй споўнілася восемдзесят пяць. Самая маленькая — дзевяцігадовая Тамара Дутко з Брыджватэра — дачка мастачкі Ірэны Рагалевіч-Дутко (на левым здымку).

Жанчын-беларусак часцей за ўсё можна ўбачыць разам у час нядзельных царкоўных службаў альбо на святах і сустрэчах, як гэта было ў час XIX Сустрэчы беларусаў

Паўночнай Амерыкі. Аднойчы ў царкве святой Ефрасінні Полацкай у Саўт-Рывэры я зрабіў некалькі здымкаў (за што атрымаў заўвагу ад царкоўнага служыцеля) простых, як мне здалося, зусім не амерыканізаваных кабет у паважных гадах і ў абліччы, такім падобным на светлыя абліччы нашых вясковых матуль (цікава, што думала гэтая жанчына у хустцы? — яна на здымку). Ці не пра гэтых так хораша сказаў паэт-эмігрант Міхась Кавыль:

Яны цвьятамі ўквечвалі шляхі,
Каханыя Алесі, Зосі, Галі,
Ад іх паглядаў пасіненлі далі.

Пакутніцы за нечыя грахі...
Анатоль КЛЯШЧУК.

Роджаныя
пад
Сатурнам

Так бацыла, папаўшая ў кроў, прыгнячае чалавека, прыхіляе яго галаву, яго залёты, робіць яго маларухлівым, адымае ад яго радасьць, шчасьце, сьмех і сонца, пакуль нарэшце не залануе ўсей істотай і не прывядзе да аканчальнай загубы...

Так папала бацыла ў сэрца і мозг Тугоўскага, і так яна апанавала ім, так яна прымузіла яго схіліць да зямлі галаву і цягнуцца бязвольна дахаты... Бацыла самагубства, папаўшая ў мозг, ня так хутка пакідае чалавека. Яна папала ў мозг Тугоўскага і грызла, грызла яго ўсю дарогу...

А дождж ліў... Дождж выбіваў аднатонную музыку барабана...

II

Поўны, у залатых акуларах, у шапцы, абшытай залацістымі галунамі, швейцар адчыніў Тугоўскаму зьлезную браму саду. Не сьпяшаючыся, Тугоўскі пайшоў па шырокай алеі, углядаючыся ў велізарныя ёлкі і сосны, росшыя навакол дарогі. Лісты дрэў ужо ападалі. Клумбы кветак былі мёртвымі. Кусты дзіўных чырвоных рож, над якімі ўлетку сьпяваў салавей, стаялі голымі і мертвенна жоўтымі. На ўсім велізарным садзе быў адбітак набліжаючайся сьмерці. Адны альтаны, абвітыя плюшчом і дзікім вінаградом, стаялі пышна, як сьведкі б'ючагася яшчэ ў садзе жыцьця. У канцы алеі стаяў жоўты двухпавярховы будынак, з пад'ездам, з двума велізарнымі ліхтарамі пры ўходзе, з высахшым фантанам перад ім. Можна было б падумаць, што гэты пышны сад з швейцарам і гэты будынак з ліхтарамі служаць рэзідэнцыяй якога-небудзь пана ці якіх-небудзь паноў, стаячых на вяршыне грамадскай драбіны. А між

тым, гэта быў інтэрнат для тых, што былі выкінуты за борт жыцьця пасля вялікага рэвалюцыйнага землятрусу, для тых, якія згубілі "усё" і сталі "нічым" — людскім пылам, гноем, заплямованым ганебным словам "эмігрант". Тугоўскі падняўся па шырокіх мрамаравых сходах. У вялікім даўгім карыдоры яму сталі пападацца жыхары інтэрнату, апранутыя па-хатняму: у адных кашулях і нейкіх апорках, абутыя на басанож, у парваных мундырах расейскай і аўстрыйскай арміі. Сьмех, шум данасіліся адусюль з адчыненых дзвярэй пакояў. Ён увайшоў у свой пакой. Знаёмае жыццё агарнула яго, падхапіла яго, як хвалі трэску, і панясло ў нейкі вір, з якога ён быў бяссільны выбрацца. Ён стаў дзіўца той вясёласці, якая панавала навакол. Адкуль яна бралася ў людзей... Здавалася, заўтра яны павінны былі быць выкінутымі на вуліцу без кавала хлеба, заўтра нясло ім страшэнную назву "бэдзягі", — а між тым сьнянныя яны ні аб чым ня думалі. Яны заняліся мастацтвам, яны зрабілі нешта ў пакоі нахшталь балету. Пасьцелі, цягнуўшыся радамі побач сьценак, былі прыстаўлены адна да адной, і такім чынам пасярэдзіне пакою стварыўся прастор, на якім можна было паказываць свой талент. Музыка была захопліваючая. Яна ўдарыла па балючаму сэрцу Тугоўскага, як сьмек па нацягнутых струнах, — і падняла яго над зямлёй, над цяжкай штодзённасьцяй. Здавалася, наўмысьля для яго гукі нясьліся шалёным скокам, адзін за адным, нясьліся задыхаючыся, у нейкім вахлічым, п'яным рытме.

Беларускі студэнт-мэдык Загорскі стараўся як мага хутчэй вадзіць па сваёй чароўнай скрыпцы. Галічанін Серада ў шэрым аўстрыйскім мундыру таленавіта ўтарыў яму на гітары. Але галоўную

містэрыю тварыў галічанін Садоўскі, азартны карцёжнік, катараму трэба было б на сьпіну павесіць "бубновы туз" арыштанта. Хто мог падумаць, што нага гэтага бэдзягі ведае законы рытма, што яна паслушна, як зьмяя, будзе зьгібацца пад музыку на чароўнае дзіўленьне глядачоў.

"Ні даць, ні ўзяць "Мёртвы дом" Дастаеўскага", — падумаў Тугоўскі. І раптам ён пачуў, што сьлёзы падступаюць пад яго горла, што вясёлая музыка настраівае яго на сэнтымэнтальна-сьлязьлівы тон, — і цэлы рой сэнтынцый апанавалі ім.

"Вось, — думаў ён, — паніжаныя, адкінутыя ўсімі людзі, а між тым колькі талентаў крыецца ў іх істотах. Яны "людзі дна", але наколькі яны стаяць вышэй тых дабрародных душ, якія лічацца красой і гордасьцю грамадзянства. Грош ім цана, гэтым адкормышам-мяшчанам, на падобе старшыні "Беларускай Грамады". Лепш быць "на дне" — бэдзягай, але мець у сэрцы агонь, мець яшчэ сьвятыя парыў узьлётаў..."

І раптам ён пачуў, што ён нават ніжэй за гэтых бэдзяг, што ў яго сэрцы патух агонь "узьлётаў", — і ён ня вытрымаў вясёлай дзікай пляскі, выскачыў у карыдор і заплакаў. У гэты час па карыдору праходзіў беларускі студэнт Кірыла Бурачэўскі. У даўгапальным пальце, заўсёды з капелюшом, адкінутым на патыліцу, з насмешкай на сваім хітрым твары, — паходзіў на дзяцка невялічкай захалуснай царквы. За гэта сябры правалі яго насмешліва "айцец" Кірыла. "Айцец" Кірыла пачуў плач і спыніўся каля Тугоўскага.

— Эге, брат... Значна і ты гора бачыў, калі плачаш ад песні вясёлай...

— Так, "айцец" Кірыла, плачу — сьмяяцца ўжэ ня маю сілы, — сказаў Тугоўскі і, засароміўшыся,

што яго бачылі, выскачыў і пабег з карыдора вон. Выскачыў ён у сад і пачаў хадзіць па алеях і думаць аб сваёй тэорыі. "Тэорыя... — думаў Тугоўскі, бродзячы сярод велізарных тапалёў. — Яна правідлова ўсё ж ткі... Які вывад? Памерць? Але сьнянны сябры інтэрнату крычалі аб жыцьці, жыцьці бяз сьлёз, без разважаньняў, жыцьці бяздумным, жыцьці цыганскім, жыцьці на сьметніку, на якім вырастаюць таксама кветкі і часам праглядае сонца. І няўжо ў яго хопіць сілы, каб сьмяяцца, калі хочацца плакаць, скакаць, калі няма дарогі, сьпяваць, калі ідзеш на згубу... Не... Жыць... Жыць... — казаў ён сам сабе.

Было ўжо каля поўдня, калі ён адчыніў вочы. Адзін студэнт Загорскі стаяў каля вакна і прыводзіў у парадак свой туалет. Не было больш нікога з учарайшых артыстаў. Хто пайшоў на лекцыі ў вышэйшую школу, хто ў сталуюку, а хто ў Студэнцкі дом¹. Пасьцелі былі акуратна засланы, як у казармах жаўнерамі; толькі на адной ляжала нейкая бясформенная куча коўдраў. Гледзячы на яе, ніколі ня можна было падумаць, што пад гэтай кучай спаў чалавек. Загорскі стаяў перад люстэркам і завязываў свой модны і дарагі галстук. Ён належаў да тых людзей, якія думаюць больш аб фраках, смокінгах, вясёлых балах, чым аб якіх-небудзь ідэях. Мэдыцына яго цікавіла пастольку, паколькі яна давала яму магчымасьць жыць у залатой Празе, дыхаць шумным паветрам вялікага места. Як музыкант, ён прыймаў удзел у розных квартэтах і часта йграў да розных карчомках. Капрызная фартуна какетліва ўсьмяхалася яму і пасылала прыемнасьці жыцьця. Ён прывык глядзець на жыцьцё, як на жанчыну з рэстарану, якая за грошы рассыпае ласкі [...]

Тугоўскі доўга глядзеў на яго працу над сваім туалетам, нарэшце ня вытрымаў і прамовіў:

— Але вы тры гадзіны праводзіце перад люстэркам, як Вэнэра, зьбіраючыся на бал.

— Слухайце, — абярнуўся да яго зараз жа Загорскі. — Не вынісце на паказ старых рэчэй, мне здаецца, яны крадзеныя. Мне здаецца, вы адкульсьці ўкралі гэтыя словы.

Загорскі ніколі ня лез за словам у кішэню. Тугоўскі не знаўшоў адказ на гэта. Ён прамовіў:

— Ну, ня ўсё роўна, украў я што-небудзь ці не? Гэта ўсё глупства. А вось давайце пагутарым сур'ёзна, грамадзянін Загорскі. Вы вось мэдык. Ня раз і ня два пападалі ў трупны пакой, каб застацца адзін на адзін з трупам. Скажыце, ці не задумываліся вы тады над пытаньнямі жыцьця і ці не рабілася вам тады крыху жутка ў гэтым суседстве ашчэраўшыхся чарапоў?

— Не, я нічога гэтага не перажываў. Я стараўся хутчэй працаваць анатамічным ножыкам. Асістэнт па анатоміі пахваліў мяне й сказаў, што з мяне выйдзе добры дохтар. Трэба вам наогул зазначыць, што мэдыкі менш усяго філізафуюць. Яны глядзяць, што сьмерць — гэта проста загана якой-небудзь матэрыі, сьмерць якіх-небудзь матэрыяльных клетак, якія мы можам пабачыць пад мікраскопам сваімі ўласнымі вачыма, і ўсё.

— Значна, па-вашаму нічога няма там?

— Гэта мы прапануем вырашаць гадалкам, папам і ксяндзам, старыкам у футлярах забабонаў.

— Значна, калі так: скончыць жыцьцё самагубствам — простая штука. Раз там, на небе, нічога няма, дык узяў ушвёў курок — і ўсё...

— Самагубства — гэта іншая рэч... Па-мойму,

самагубства часьцей усяго бывае самаглупствам.

— Як так? — прыўстаў Тугоўскі на пасьцелі. — А калі ў яго самагубства ідэянае. Калі ён, паглядзеўшы жыцьцё ад пачатку да канца, пабачыў нейкую заканамернасьць ува ўсім, пабачыў, што ўсё жыцьцё не выпадае, што ад самага маленькага да старэскага чалавека вядзе нейкая сіла акрэсьленымі дарогамі — аднаго да шчасьця, а другога да няшчасьця, калі нарэшце, сабраўшы ўсе жыцьцёвыя факты, ён стварае тэорыю шчасьця і няшчасьця ў жыцьці і бачыць, што тэорыя няшчасьця падцьвярджаецца, тады скажыце — нашто яму жыць?

— Ну, ведаеце што... — не даў яму скончыць Загорскі. — Выбачайце, я ня маю часу з вамі больш гутарыць. Але я вам раджу з вашай тэорыяй зьвярнуцца ў Празе ў Інстытут псыхічных досьледаў.

Ён насмешліва і горда, напарфумлены й папудраны, прыгожы, як малады бог, выйшаў з пакою, не даўшы Тугоўскаму апомніцца ад выстралу апошніх слоў: "Інстытут псыхічных досьледаў".

"Значна, ён зрабіў з мяне вар'ята", — падумаў Тугоўскі і, абяссьлілены, паваліўся на пасьцелі. Аказываецца, прадстаўнік "залатой моладзі", думаўшаў толькі аб смокінгах і рэстаранах, аказаўся не такім пустым, як спачатку падалося Тугоўскаму. На славеснай дуэлі з ім цяжка было справіцца. Ды й ці толькі на адзін славеснай. Можна быць і шмат магло быць дуэляў, з якіх

Працяг.
Пачатак у № 23.

Тугоўскі ня выйшаў бы пераможцам. Ён ляжаў на пасьцелі разьбіты і абражаны. "Інстытут псыхічных досьледаў"... — няслось я яго галаве.

"Вар'ят, вар'ят... А можа быць і запраўды ў мяне ёсць нешта ненармальнае. І гэта ненармальнае прабіваецца ў мае тэорыі". Ён пачуў, што твар яго пачынае паліцца. Яму здалася: цяжкі камень зваліўся на яго і яму цяжка стала дыхаць. Цяжка думаць, цяжка гутарыць.

У гэты момант заварушылася куча коўдраў і з-пад яе паказалася сьмешная, высокая, злачманчана, уся ў пуху, белакурая галава чалавека. Гэты чалавек ляжаў цэлымі днямі на пасьцелі; ніхто ня чуў ад яго слова. Ніхто ня ведаў, чым займаўся, як жыў, адкуль атрымліваў грошы на жыцьцё. Калі насмешкі сяброў па пакою пачыналі яго вывадзіць з цяпленія, ён казаў: "Я не падобны да вас. Я — астральны чалавек". "Астральны чалавек" займаўся рознымі астральнымі навукамі: астралёгіяй, хірамантыяй, чытаў пра Індыю і жыцьцё розных жогаў і цэлымі днямі вывучаў асновы рэлігіі Будды. Здавалася, пад уплывам Будды ён запраўды мала зьвязываў сябе з жыцьцём, ня ведаючы ні гора, ні радасьці, усё прыймаючы спакойна, усё філязофскі благаслаўляючы. Здавалася, цьвёрдая інтэрнацкая ложа з шэрай жосткай коўдрай пад уплывам усходняга бога стала для яго самым прыемным месцам — "нірванай", у абоймах якой ён адчуваў райскую насалоду.

Злыя языкі казалі, што ў яго быў туберкулёз і ён згубіў ужо магчымасьць рухацца, але ён тлумачыў сваю прывязанасьць да ложка "ідэёвымі", "астральнымі" матывамі. Пачуўшы размову Тугоўскага з Загорскім, ён выйшаў з звычайнай раўнавагі, высунуў галаву з-пад кучы

коўдраў, якімі ён закутываў сябе, каб гэтакім спосабам заглушыць гукі грэзнага сьвету, нёсшыся ў яго вушы. Ён акінуў падазронамі сьветлымі сваімі вачыма з-пад белакурых бровяў пакой і, пабачыўшы, што нікога ўжо няма, сьмела сеў на пасьцелі.

— Паслухайце, — пачаў ён размову за ўвесь свой час жыцьця ў інтэрнаце, першы раз зьвяртаючыся да Тугоўскага. — Паслухайце, я чуў вашыя спрэчкі. Вас абразіў Загорскі. Добра, што яшчэ ня ў прысутнасьці сяброў пакоя, і вы, я бачу, вельмі блізка прынялі гэтую абразу да свайго сэрца. Кіньце... Паслухайце астральнага чалавека. Паслухайце, што скажу вам я — вучань вялікага прарока. Я — маўчальнік. Запісывайцеся ў наш гурток чэскіх спірытыстаў, куды ўваходзяць чэскія, украінскія студэнты ўсіх факультэтаў і іншыя паважаныя грамадзяне. Яшчэ не было ні аднаго беларускага студэнта. Запісывайцеся! Бо вы гэніяльны чалавек, грамадзянін Тугоўскі. Так, ня смейцеся, — запраўды гэніяльны. Хоць Загорскі адаслаў вас у "Інстытут псыхічных досьледаў". Можна быць, часткай ён быў правы, бо гэніяльнасьць і вар'яцтва — вельмі родныя сёстры і для шмат звычайных людзей гэты — ня больш, як вар'ят. Вы гэній таму, што інтуітыўна, гэта ёсць самі, без дапамогі падручнікаў, сваім дзіўным сэрцам і студзёным за ўсім паглядаючым розумам знайшлі вялікі закон жыцьця: заканамернасьць.

¹ Студэнцкі дом у Празе знаходзіўся ў Альбяртове на вуліцы "На Слупі".

APPEAL

TO KINSMEN, SOCIAL AND CHARITY ORGANIZATIONS IN EUROPEAN COUNTRIES

The "Motherland" Association of the Byelorussians of the World is the initiator (along with other social organizations of Byelorussia) of holding an all-European action "The Chernobyl March". Its aim is to draw people's attention to the most painful date in the post-war history of the continent — April 26, 1986. It was on this day that Chernobyl nuclear reactor exploded with a mortal fire. To our people the five years have been steps in an ascent of Calvary, an ever-growing understanding of the grave disaster in which we found ourselves through no fault of our own. We proved to be hostages of a system which will neither set you free nor help you...

There is no nation or maybe even family in Europe which is not aware of the disastrous aftermath of Chernobyl. But one thing is to hear of it on the radio, read about it in the newspaper, watch it on television and quite a different thing — to be directly confronted with the disaster, to feel constantly its breath behind you and, moreover, to see your own child fading away.

70% of the territory of the republic is covered with Chernobyl fall-out; radiation, especially through water and food, is spreading over the whole of Byelorussia, and is invisibly approaching each one of us. The problem of the survival of the people, of preservation of the genetic fund of the nation is getting painfully acute. And if one takes into account that in Byelorussia the radioactive Chernobyl got mixed with the spiritual Chernobyl, the atmosphere of which over decades has been carefully created by the antinational policies of the Central Government and the Republican administration which has been servilely subordinated to it, the tragedy of the existence of the Byelorussian people become clear: almost total ousting of the mother tongue from official use, the decline of culture, religion, morality, the pollution of air, rivers and la-

kes, the destruction of woods, of the living on Earth, etc.

We see the main reason for our troubles in the loss of our own statehood, helplessness in front of newcomers, lack of rights of the people and, as a result, loss of feeling of being Masters in their own land and of responsibility for their own spiritual and material heritage.

But Byelorussia's troubles are not only own troubles and pain. What happened to us might have happened in Eastern Europe and, under certain circumstances, in Western Europe. It is a fact that today each nation is defending its individuality, is trying to resist the ruinous results of scientific and technological progress and to protect the purity of nature and the inviolability of all living things. We, Byelorussians, at the cost of our own survival are sending a signal of trouble, are becoming a sort of sign of disaster, are warning humanity of danger. And our experience, unique as it is, at the same time has a universal meaning, worthwhile learning and assimilating.

"The Chernobyl March" is a tragic march; it is a march of suffering. In has acquired exactly this colouring owing to the marches of the Byelorussian Popular Front who were the first to speak aloud of what had been done to the people and who resolutely stood up against those who had been trying to conceal the size and effects of the catastrophe and who had condemned people to suffer from new diseases and illnesses.

But our march is not a march of the dispossessed and the humiliated who have nothing left to do but weep and curse a terrible lot. People who have more than once been beaten and twisted in one or another direction, have not been defeated, have not been broken and have not disappeared and who have not turned into a tribe without roots must survive and should not relax and abase themselves! We firmly believe

and are convinced that with the Lord's Grace, with the help of other nations we shall overcome and that again, as at the time of the Grand Principality of Lithuania, we shall occupy a worthy place in the European home among civilized countries.

It is understandable that it is impossible to cover the whole continent with this mission during one trip. It will be carried out in several stages, with regular visits to two or three countries. But before starting on this difficult trip it is necessary to do some preparatory work. We ought to get concrete information from public organizations and municipal administrations concerning the desirable date of our arrival and what they expect from us. The main thing is that our visit should not be a formal event of little notice but that it should arouse people's feelings, and help people to understand what has been set long-suffering Byelorussia.

We would like to begin our march in neighbouring Poland with which Byelorussia is united by deep historical ties. We have had common struggles against foreign invaders, the joy of victories, the bitterness of losses, common troubles, the bitterness of common disasters. The most tragic and painful one for us, the Chernobyl disaster, has covered Poland with its black wing, especially the Bialy Stok area where our Byelorussian brothers live in an entity.

From the Republic of Poland our route will take us to Germany with which Byelorussia has age-long but not always serene relations. But you cannot change the past, nor rewrite it anew. You can only try to understand it objectively, learn its lessons and at the bottom, of your heart feel responsible for what was done by your kinsmen and consequently, feel the irresistible need to deliver yourself from sufferings and morally to purify yourself — and this is exactly the guarantee that a

man of one nation will see in a representative of another nation not an enemy but a man who is close to you, who is like you...

It is common knowledge that a lot is being done in Germany for the nation's moral purification within the framework of the "Deliverance" action. The contribution of the German people to the overcoming of the disastrous aftermath of Chernobyl is quite essential, if not the greatest of all. There are a lot of examples, but here we shall mention only the name of the artist Barhat who is gripped by the idea of building villages in Byelorussia for the migrants with the help of foreign firms. Projects of new settlements will include pictures made by children from various countries. An exhibition of their works which is being shown in Minsk will follow the Chernobyl March along with Mr. Barhat.

It is planned to travel in two buses in September, 1991. During stops in cities and possibly in villages there will be short meetings, itinerant exhibitions, concerts of singers and musicians, showings of documentary films.

We appeal to the Byelorussians, to all those whose ancestors once lived here in Byelorussia and then moved to the West and also to all our Slav brothers, to all interested public organizations and charity funds in Western countries to promote the carrying out of the Chernobyl March, to create a friendly moral and informative atmosphere around it.

We are looking forward to you giving your consent to our meeting in your country.

With sincere gratitude to all people of goodwill — The "Motherland" Association of the Byelorussians of the World.

Our address is:
220048 Byelorussia, Minsk,
ul. Sukhaya, 4
tel: (0172) 23-66-21 fax
(0172) 23-67-26
A/c N 700308 code 812 in
commercial bank
"Belarus", MFO 400417

Dear friends,

We ask you to help our daughter, Natalya GORBACH (16 years old), who's life can still be saved! If you have any possibility to support treating our daughter for an follicular thyroid cancer of lower degree of differentiation (in consequence of Chernobyl accident), we ask you to transfer any sum to Vnesheconombank of the USSR, Byelorussian branch, Minsk personal account N 072555809 "B" MFO 8055153.

Yours faithfully,
parents of Natalya
GORBACH.

Who Lives in Byelorussia

According to the returns of the all-Union population census the population of the Republic totalled 10,200,000. The proportion of urban dwellers has increased to 65 per cent. Meanwhile the rural population has diminished. The main cause is migration to the towns and cities.

A fifth of the entire population are pensionable age. Men make up 47 per cent of the entire population and women — 53 per cent. The number of families has increased, but the family size has diminished. Today 8,935,000 people live in families, that is 88 per cent of the population.

The indigenous ethnic nationality is Byelorussian. The Republic is also inhabited by 1,342,000 Russians, 418,000 Poles, 291,000 Ukrainians and 112,000 Jews. Almost 78 per cent of the population regard the language of their nationality to be their native tongue (over 80 per cent of all Byelorussians) and over 22 per cent of the population consider the languages of other peoples to be their native tongue.

The Marc Chagall Museum to Open

The Executive Committee of the Vitebsk City Soviet of People's Deputies has decided to found the Marc Chagall Museum. A special bank account has been opened to which individual citizens, enterprises, institutions, cooperatives and other organisations can send their donations. Contributions in foreign currency are accepted by the Foreign Economic Bank at the following address: The Cultural Department of the Vitebsk City Executive Committee (for the Marc Chagall Museum), Minsk, Byelorussian SSR.

Editor of the English page
E. MILOVANOVA.

Lake Naroch is the biggest lake in Byelorussia. It is the gem of Byelorussia's water resources. Located on its picturesque shores are sanatoria, rest homes, pioneer camps. You can meet here both Soviet and foreign tourists. In the picture: the marvellous scenery of lake Naroch draws your attention whenever you come here.

Photo of S. KRICKOGO.

ПАЧНЁМ УСЕ РАЗАМ, ТАЛАКОЮ

(Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар.)

Быкаў, напрыклад, лічыць, што перспектыва развіцця нацыі, улічваючы нядаўнюю трагедыю Чарнобыля, даволі змрочная. Ніл Гілевіч упэўнены, што Беларусь уступае цяпер у новую паласу гістарычнага жыцця, а таму трэба не наракаць на свой горкі лёс, а дзейнічаць самааддана і самаахвярна, не шкадуючы сіл.

Талакой назваў гэты кангрэс акадэмік Платонаў, тлумачыць прысутным стары беларускі звычай працаваць разам, талакой.

Яшчэ анансіруючы кангрэс у газеце, я пісала, што работа яго мяркуецца па секцыях: «Гісторыя і культура», «Мовазнаўства», «Літаратура, мастацкі пераклад і фальклор». У праграме кангрэса былі пазначаны ўсе выступленні, даклады і паведамленні ўдзельнікаў. З іх збірала абавязкова паслухаць 20 ці 25 найбольш цікавых для мяне як для журналіста. Напрыклад, такія, як «Этнічныя граніцы беларусаў на старых і сучасных картах», «Стан і перспектывы беларусістыкі ў Швейцарыі», «Беларускае нацыянальнае адраджэнне: гісторыка-тыпалагічны аналіз паняцця». Кожная секцыя праходзіла асобна. Паспець хацелася ўсюды. Такім чынам, давялося вандраваць па Дому літаратара з адной секцыі на другую. Як і іншым калегам-журналістам, якія таксама выконвалі тут свой прафесійны абавязак. Янка Мойсік, напрыклад, вядучы беларускай праграмы радыё Ватыкана, упершыню прыехаў у Беларусь. Зразумела, што нам ёсць пра што з ім пагутарыць. Янка родам з Беластоцка. На радыёстанцыі працуе ўжо некалькі гадоў. «Беручы пад увагу сённяшняе

становішча царквы ў Беларусі, у прыватнасці, недахоп святароў, — кажа Янка, — перадачы нашы набываюць асаблівае значэнне. Для многіх гэта адзіны спосаб атрымаць нейкія рэлігійныя веды. Таму большую частку сваёй праграмы прысвячаем перадачам рэлігійнага зместу: гутаркі на рэлігійныя і маральныя тэмы, літургічныя тэксты і г. д.» Праўда, акрамя гэтага робяцца праграмы на радыёстанцыі і на культурныя тэмы, асабліва ўвага звяртаецца на хрысціянскія карані беларускай культуры, адзначаюцца юбілей беларускіх дзеячаў, гістарычныя падзеі.

Ад Янкі Мойсіка я даведлася, што беларуская праграма радыё Ватыкана мае і свае праблемы: не наладжаны сувязі з Бацькаўшчынай. Таму мой калега імкнецца скарыстаць сваё знаходжанне ў Беларусі для пошуку карэспандэнтаў, цікавых матэрыялаў. Паспехаў яму!

З доктарам Янкам Запруднікам, гісторыкам і журналістам, я таксама ўпершыню сустрэлася тут, на кангрэсе. Ён рэдагуе газету «Беларусь», што выходзіць у Амерыцы, працуе на радыёстанцыі «Свабода». Яго дачка, Вера, між іншым, была ў Беларусі летась разам з танцавальным калектывам «Васілёк».

Чаго чакае ад гэтага кангрэса, ад гэтай паездкі доктар Запруднік?

— Асабіста я хацеў бы сустрэцца найперш з гісторыкамі — Ткачовым, Грыцкевічам, Ермаловічам, таму што я цяпер працую над манаграфіяй «Гісторыя Беларусі», якая мае выйсці ў серыі манаграфіяў Калюмбійскага ўніверсітэту. Палавіна кніжкі будзе прысвечана гісторычнаму нарысу, а палавіна — праблемам перабудовы, аналізу апошніх пяці ці шасці год,

там будзе эканоміка, палітыка, культура. Дык, натуральна, зацікаўлены маю перш-наперш прафесійныя, як гісторык. Ну а наогул цікавыя сустрэчы з усімі. Я ж у Менску не быў ніколі. Упершыню ў сталіцы Беларусі. А ў Міры, на сваёй радзіме, не быў 48 гадоў! Абавязкова павяваю. Кожны чалавек для мяне тут — гэта адкрыццё, такое прыемнае адкрыццё.

З доктарам Янкам Запруднікам я мела даволі працяглую гутарку. У прыватнасці, мы закруцілі і такую тэму, як наладжванне эканамічных кантактаў з Амерыкай праз беларускіх эмігрантаў, якія ў гэтым сэнсе ўсяляк будуць спрыяць поспеху спраў.

— Бачыце, эміграцыя варочаецца назад, да Бацькаўшчыны. Бо змяніліся ўмовы, нас перасталі лічыць ворагамі, якімі мы ніколі і не былі. Цэлае жыццё пражылі на Захадзе, вярнуліся сюды спецыялістамі, з кантактамі, з магчымасцямі дапамагчы сваім землякам наладзіць сувязі з Захадам.

Як гэта ні дзіўна, але да самага апошняга часу мы не мелі нармальнага, цывілізаванага адносінаў са сваёй эміграцыяй, нават з братамі-беларусамі на Беластоцчыне, у суседніх рэспубліках. У той час, як тыя ж самыя італьянцы, французы выдавалі для сваіх эмігрантаў падручнікі, слоўнікі. А мы і дасюль усё толькі збіраемся падрыхтаваць буквар для дзяцей беларускіх эмігрантаў у Амерыцы.

Дзякуй Богу, што пачаліся перамены. Яны самі прыехалі на заклік Бацькаўшчыны. За «круглы стол» «Беларуская дыяспара» паселі разам Вітаўт і Зора Кіпелі, Янка Запруднік з ЗША, Джым Дзінглі з Англіі, Аляксандр Баршчэўскі, вядомыя

даследчыкі, якія, працуючы далёка ад Беларусі, ніколі не пераставалі быць беларусамі і служылі беларускай справе, прадстаўнікі беларускіх культурных таварыстваў нашай краіны.

З вялікім і змястоўным дакладам (мы надрукуем яго пазней) пра беларускую эміграцыю ў Амерыцы выступіў Вітаўт Кіпелі. Усё сваё жыццё ён прысвяціў Беларусі, вывучаючы і сістэматызуючы шматлікія матэрыялы па гісторыі, навуцы і культуры. Акрамя гэтага я мела зрабіў для існавання і дзейнасці беларускіх арганізацый у Амерыцы, якія здолелі пабудаваць на чужыне сваё жыццё, беларускае: маюць свае царквы, выходзяць дзяцей у беларускіх школах, арганізавалі сваю навуковую базу — Беларускі інстытут навукі і мастацтва ў Нью-Йорку. Увогуле, чалавек з вялікім аўтарытэтам як сярод сваіх беларусаў, так і сярод уплывовых амерыканцаў. Чалавек слова і справы.

— Майце на ўвазе, суайчыннікі, — звярнуўся Вітаўт Кіпелі да ўдзельнікаў «круглага стала», — эміграцыя марыць аб тым, каб быць блізка да краю, каб мець з вамі сувязь. Усё, што адбываецца на Беларусі, вельмі блізка нам. І мы будзем дзейць, працаваць, і гэта будзе карысна цэлай беларускай нацыі.

Беларусь падала голас... На цэлы свет падала голас. А што ведама пра яе ў свеце? Жылі, адгарадзіўшыся ад усіх. І для многіх тэрыторыя паміж Польшчай і Расіяй — чорная дзірка. Што за Беларусь? Якая Беларусь? Якія беларусы? Што пра нас ведаюць? Хіба тое, што накрыў нас Чарнобыль. У Англіі, як кажа прафесар Дзінглі, мала дасведчаны пра Беларусь нават тыя, хто займаецца замежнымі справамі. Норберт Рандаў, перакладчык, літаратуразнавец з Германіі, які цікавіцца беларускай класікай, шчыра прызнаецца, што ў яго краіне наша літаратура невядомая. Акрамя хіба што Быкава, Адамовіча і Алексіевіч. Таму трэба спяшацца ладзіць масты.

Самы час падаць голас, бо

тыя, хто навокал цябе, могуць падумаць, што ты і размаўляць не ўмееш, здзічу або здзіцянеў. Самы час шырока расчыніць дзверы ў сваім доме, каб скразняком праветрылася памяшканне. І весці работу талакой. Работа ж толькі пачынаецца. Яе будзе многа і цяжкай.

Кангрэс завяршыўся з'яд-

наннем навуковых сіл беларусістаў свету. А гэта азначае, што вивучэнне нашай Бацькаўшчыны прынясе ў гэтую справу мэтанакіраванасць, дакладнасць у вызначэнні месца і ролі беларускага народа ў сусветнай гісторыі і культуры.

Тацяна АНТОНАВА.

НА ЗДЫМКАХ: ля помніка М. Багдановічу адбылося свята, у якім прынялі ўдзел госці, што прыехалі на кангрэс; Юры ТУРОНАК, польскі вучоны і журналіст; прафесар Аляксандр БАРШЧЭЎСКІ.

ЗАЧАРАВАНЫ МУЗЫКАЙ

Сцяпан Копа. Зараз, як і шмат гадоў раней, ён неразлучны са слаўным на Беластоцчыне Гарадоцкім хорам.

— Адкуль у цябе столькі замілаванасці да спеву і музыкі? — запытаў я яго.

— Даўней у маёй роднай вёсцы Маліннікі нават глухія любілі спяваць... — пажартаваў ён. А потым ужо сур'ёзна: — Калісьці ўсе спявалі, і не было важным тое, як яны спявалі, важнае было, што любілі спяваць.

Як Сцяпан Копа стаў музыкан-

там? Быў у Малінніках чалавек, які збываў гармоню. Сцёпу надта хацелася мець яе. Яна снілася яму начама. Бацьку прыйшлося папрацаваць узімку пры вырубцы лесу, і гармоню ўсё ж купіў. Калі Сцяпан навучыўся граць, да яго пачалі наведвацца кавалеры з суседніх вёсак і прасіць, каб пайграў ён на пагулянках.

Вучыўся Сцяпан у малінніцкай школе, а затым у Беларускім ліцэі ў Бельску. Быў тады, так сказаць, «вясельным музыкантам». Але не мог ён доўга ўтрымаць у гэтай ролі. Яго запісалі ў вучнёўскі аркестр. І ён навучыўся чытаць ноты, алфавіт музыкі. Іграў на школьных танцах. Не знаходзіліся роўныя яму ў ігры на акардэоне.

У Беластоку наступіў у настаўніцкую студыю. Стаў студэнтам. Яго выкладчыкам быў кампазітар Эд-

вард Гойлік, слаўны чалавек.

...Зараз штотыдзень, а калі трэба, то і два-тры разы на тыдзень на Сцяпана чакаюць у Доме культуры імя Каліноўскага гарадоцкія спявачкі і спевакі. Гэтак ужо больш дваццаці гадоў. У Беластоку таксама непачаты край беларускай работы на культурнай ніве. С. Копа вядзе тут харавы калектыў гарадоцкага аддзела Беларускага таварыства. Ужо чацвёрты год ён даяджае таксама ў Рыбалы, дзе існуе мужчынскі хор. Жыццё Сцяпана Копы патрэбнае сотням закаханых у беларускую песню ды музыку ў Беластоцкім краі. Ён дарэшткі пранікнуты музыкай і місіяй песенна-музычнай культуры сярод тутэйшых беларусаў.

Янка ЦЕЛУШЭЦКІ.

Беласток.

НАТАШУ ЧАКАЕ ОСЛА

Прыемная вестка прыляцела з Нарвегіі ў салігорскую дзіцячую мастацкую школу. Яе выхаванка Наташа Катовіч стала пераможцай міжнароднага конкурсу дзіцячага малонка, які праводзіўся пад дэвізам «Катастрофа — вачамі дзяцей». У малюнку, які Наташа назвала «Шматпакутная Беларусь», яна праз вобразы жанчыны і знявечанай прыроды імкнецца перадаць боль і трывогу, што ўсяліла ў сэрцы людзей чарнобыльскай трагедыя. Хутка Наташа адправіцца ў Осла, дзе сустрэнецца з аднагодкамі, удзельнікамі конкурсу з іншых краін свету.